

GENTSE KELDERCAFÉS

Luc Devriese

Hier en daar kan je er nog in neerdalen, iets bestellen en gezellig samen zitten, maar ooit waren er veel meer in het Gentse stadscentrum: drankgelegenheden in kelders. In straten zoals de Hoogpoort verhuurden nogal wat eigenaars de oude kelders onder hun ‘stenen’ en andere oude huizen als café, soms dancing (maar dan vooral voor slows op één enkele tegel). Voorwaarde allicht was dat huizen relatief hoog gelegen waren en de kelders niet onder water kwamen in het natte seizoen. Dat beperkte het verspreidingsgebied van dergelijke gelegenheden aanzienlijk. Toch kon je ze ook vinden aan de rivieren, waar ze ingebouwd werden in verhoogde kaaistraten die min of meer als dijken fungeerden voor de handelshuizen er naast: aan de Gras- en Korenlei, aan de Kuiperskaai ...

Voor hun ‘carrière’ in de horeca begon, waren ze vooral in gebruik als stapelruimten. Ze konden oorspronkelijk zelfs de gelijkvloerse verdieping uitgemakt hebben, die zelf niet zelden trouwens ook vooral dienstig was als stapel-, winkel- en werkruimte. Pas later kwamen ze ondergronds of half ondergronds te liggen doordat de stad aanzienlijk opgehoogd werd. We spreken dan eigenlijk verkeerdelijk van ‘kelders’. Voor grondiger studie en bespreking daarvan verwijzen we naar het werk van Laleman en Raveschot: *Inleiding tot de studie van de woonhuizen in Gent. Periode 1100 – 1300. De kelders* (1991) en de vele vervolpublicaties en vondstmeldingen rond dit thema in de vroegere en in de lopende reeks van *Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent*.

Ondergrondse cafépraat

In dit korte stukje houden we het minder ernstig en we beperken ons tot de keldercafés in de jaren 1820, de ‘staminees’ zoals men toen zei. Het waren er, zoals gezegd, veel. Voor buitenstaanders viel dat op. We lezen er over in de Nieuwen koddigen Almanach of Aenwyzer der Gendsche Estamineen, gevende een Estaminee per Dag voor 1822. De onbekende samensteller van dit boekje voert een Gentenaar en een Bruggeling ten tonele die aan het stoefen zijn over het bier en de drankgelegenheden in hun stad. Beter dan wat ook

illustreert dit het belang van dit fenomeen voor Gent.

‘Den Gentenaere (G):’... blyft hier een jaer en ge gaet alle daege naer nen anderen staminé, en keert tons weere naer Brugge, ge zult eulder tons kennen zeggen dadde in de Gendsche staminés geweest het.’

Den Bruggeling (B): “Wad zoujeme dri honderd en in de zestig stamminéen kunnen toogen?”

G: “Kammeraedze, kzal uy daer leen, haes-ge my toes in ider dieder meer zyn, wilt trekteeren mé en litterke.”

B.: “Jamor g’het daer zeker jounder kelders in gerekent; en ‘k zou ton moeten toe Brugge zeggen dannik zes maenden ip staminé geweest ben boven d’eerde en zes maenden onder d’eerde.”

G: “Es da praet, ghet hier gedorre kelders lyk peleyzen, Bruggelynck, die hondert pont ’s jaers in pachte kosten, g’en zoet my niet veel huizen in Brugge keunen toogen die zoo veel opbrengen.”

B: “Tog ken zin nie geweune van me gald onder d’eerde te verteeren; ons herbergen zin ol in huizen en osje wilt jen onderaerdsche herbergen dor laeten, ‘k zol ton begunnen van ons fraeye stamminéen tegen de jounder ip af te rekenen (...)”

Het woord staminee

Het past hier wel iets over het wel nog gekende, maar nu niet meer gebruikte woord staminé of staminee (Belgisch en Picardisch Frans: estaminet). In de jaren 1800 en de eerste helft van de vorige eeuw was dat algemeen. Fantasierolle woorduitleggingen die het in het Spaans en onze Spaanse tijd zoeken, moet je niet geloven. Dat dit zou afgeleid zijn van ‘Esta (una) minetta’ (zit er hier een meisje) is een verhaaltje dat onder andere door Louis Paul Boon gepropageerd werd in een krantenstukje dat in de jaren zestig in de *Vooruit* verscheen. De term is uit het Waals in het Vlaams verzeild geraakt, maar is van het Germaanse woord ‘stam’ afgeleid. In Waalse dialecten is dat ‘estamon’ of ‘stamon’. Vermoedelijk duidt het op de paal waaraan de kroegloper zijn rijdier kon vastbinden. Dat zit niet enkel in het ‘ouderwetse’ staminee. Je vindt het ook in ons stamcafé, stamgast, stamtafel, in het Duits Stammtisch (Debrabandere, F. 2005, *Oost-Vlaams en Zeeuws-Vlaams Etymologisch Woordenboek*, Veen, Amsterdam, p.381).

Bij de illustraties

In een recent GT nummertje (2015 nr. 4-5, p. 288) zagen we al een fraai exemplaar geïllustreerd: De ‘White Cat’ aan het Drongenhof in de Patersholwijk. Deze dancing zit in een 16de-eeuwse kelder, ooit de stapelplaats van de wijnhandelaar Cornelis Mispreuve onder zijn in 1712 bovengronds heropgebouwd huis. In deze aflevering nog enkele keldercafés in de Hoogpoort (huisnummers 31, 48 en 57; foto’s 2015). Niet zelden kan je ook van een snelle, maar

daarom niet minder lekkere hap genieten.

